



Burgerschapsonderwijs Kindcentrum Antares 2024-2025



Update: 04-07-2024

Burgerschap op de basisschool

De Wet Burgerschapsonderwijs

Per augustus 2021 is de “Wet burgerschapsonderwijs” van kracht, opgenomen in Artikel 8, derde lid, van de Wet op het primair onderwijs:

Artikel 8, derde lid, WPO: Het onderwijs bevordert actief burgerschap en sociale cohesie (kennis van en respect voor basiswaarden en de ontwikkeling van sociale en maatschappelijke competenties) (Onderzoekskader 2021, 2024).

In de nieuwe standaard ‘Basisvaardigheden (OP0) (versie aug.2024) wordt gekeken naar het curriculum voor de basisvaardigheden, waaronder burgerschap. Scholen zullen bewuste keuzes moeten maken in de planning en uitvoering van het curriculum op de basisvaardigheden, passend bij de visie en context van de school.. Er wordt gekeken of dit teruggezien kan worden in de klas. De school kan goed verantwoorden aan welke doelen gewerkt wordt.

Burgerschap richt zich ten minste op bevordering van de basiswaarden van de democratische rechtsstaat en de kennis, houdingen en vaardigheden die daarbij van belang zijn. Dat geldt ook voor de sociale en maatschappelijke competenties die nodig zijn in de pluriforme democratische samenleving, en de kerndoelen die daaraan gerelateerd zijn (Onderzoekskader 2021, 2024).

Burgerschap en onderwijs

“Burgerschapsonderwijs gaat over de basisnormen en -waarden van onze samenleving. De basisschool is de uitgelezen plek om hiermee te oefenen. Daarnaast heeft iedere school ook eigen normen en waarden. Het is aan de school om burgerschapsonderwijs vorm te geven vanuit de eigen visie en context” (PO-Raad).

“Om op een constructieve en vreedzame manier samen te kunnen leven, is het nodig dat we de spelregels van de samenleving kennen en delen. Kinderen worden niet geboren met een “democratisch gen” en krijgen niet altijd vanzelfsprekend vanuit huis kennis en respect mee voor de basiswaarden van onze samenleving. Dit vraagt van scholen hen kennis en respect voor de basiswaarden bij te brengen en leerlingen uit te dagen dagelijks met de essentie van die basiswaarden te oefenen. “ (PO-Raad, 2021, p. 2)

Burgerschap is op basis van eigen idealen, waarden en normen kunnen functioneren in een democratische en diverse samenleving. Het gaat bij burgerschapsvorming om (de ontwikkeling van) de sociale en maatschappelijke competenties die de leerling in staat stelt deel uit te maken van en bij te dragen aan de Nederlandse democratische samenleving. Daarbij is reflectie op de eigen identiteit essentieel om betekenis te geven aan de wereld om je heen, je eigen rol daarin en je verhouding tot anderen.

Bij burgerschapsonderwijs staan drie basiswaarden centraal: vrijheid, gelijkheid en solidariteit.

VRIJHEID, GELIJKHEID, SOLIDARITEIT



Visie Antares op Burgerschap

Onze missie

Bij Antares geloven we dat elk kind uniek is en het recht heeft op kwalitatief hoogwaardig onderwijs in een veilige en stimulerende omgeving.

Onze visie

Een plek waar je het maximale uit jezelf haalt: dát is Kindcentrum Antares in de Tilburgse wijk Wandelbos. Een toekomstgerichte school waar kinderen hun eigen krachten ontdekken, kansen creëren en de basis leggen voor een succesvolle start voor de rest van hun leven. Op Antares hebben we onze visie in kernzinnen omschreven;

Wij zijn samen verantwoordelijk voor ontwikkeling

Wij streven naar een goede communicatie en een sterke ouderbetrokkenheid op ons Kindcentrum. Wij werken daarbij zichtbaar vanuit de pedagogische driehoek; kind, ouder en team. Onze ouders en kinderen hebben zicht op de ontwikkeling, krachten en mogelijkheden van zichzelf. Wij vinden het belangrijk dat onze professionals goed kunnen afstemmen op de behoeften van henzelf, onze ouders en kinderen. De onderwerpen in de ouderkamer sluiten aan op een goede communicatie met ouders. Wanneer ouders kennis kunnen nemen van het didactische aanbod op Antares streven we ernaar dat zij ook ondersteunend kunnen zijn voor hun kind. We werken indien nodig met externe partners in onze MFA of andere wijkpartners en bieden wij maatwerk indien nodig. We bieden effectieve ondersteuning voor een doorgaande ontwikkeling. Binnen de opvang en het onderwijs werken wij gestructureerd en planmatig samen vanuit een éénduidige visie op het (jonge) kind.

Wij bieden een optimale basis

Wij werken handelingsgericht aan onze basisvaardigheden vanuit hoge positieve doelen die passend zijn bij het kind. We zorgen dat onze kinderen hun mogelijkheden, kansen en krachten optimaal benutten binnen en buiten schooltijd, zodat zij kansrijk en als goede burger de toekomst ingaan. Daarbij hebben we oog voor de ondersteuningsbehoefte en de krachten van het kind en bieden we mogelijkheden voor talentontwikkeling na schooltijd in de vorm van naschools aanbod.

Iedereen voelt zich fijn op Antares

Kindcentrum Antares is een Kanjerschool. Als Kanjerschool dragen wij de kernwaarden van Kanjertraining uit. We laten dit zien in de manier waarop we professioneel met elkaar omgaan en in de inrichting van onze omgeving. We spreken op een eenduidige manier aan. We kunnen kijken naar ons eigen gedrag en de invloed die we hebben op anderen. We helpen elkaar om Kanjers te zijn. Burgerschap en duurzaamheid hebben een zichtbare positie in ons onderwijs, waarvan de doelen zijn geïntegreerd in ons thematisch aanbod. We werken met ouder en kind aan duurzaamheid en burgerschap middels concrete doelen, welke zichtbaar zijn in onze schoolafspraken. Wij bieden een leeromgeving die recht doet aan de meertaligheid en multiculturele achtergrond van onze kinderen en besteden hier veel aandacht aan, waarbij we professioneel samenwerken.

Wij bouwen samen aan een doorgaande lijn

Middels een nauwe en systematische samenwerking met opvang en onderwijs werken we aan een doorgaande lijn van peuter tot puber om onze kinderen op te leiden tot goede burgers. We vergroten in samenspraak met de ouderkamer de betrokkenheid van alle ouders van peuters t/m groep 8 en werken hierbij ook samen met een ondersteuningsteam voor een optimale ontwikkeling.

Kinderen leren hun eigen krachten ontdekken voor nu en de toekomst

Wij werken op Antares in een doorgaande lijn aan digitale geletterdheid en burgerschap. Samen met onze partners werken wij aan de inzet van school en omgeving voor een uitbreiding van onderwijstijd, waarbij we een naschools aanbod bieden op onze school of in de buurt van onze school. We verbinden daarbij binnenschools, buitenschools en naschools aanbod met elkaar.

Onze bakens

Vertrouwen

Binnen Kindcentrum Antares hebben we vertrouwen in het kind, in elkaar, in ouders en in partners waarmee we samenwerken. We zien dat als een actief proces; door vertrouwen te geven, krijgen we het ook. We luisteren naar elkaar en tonen wederzijdse erkenning en waardering.

Inclusief

Op kindcentrum Antares communiceren we op basis van gelijkwaardigheid. We streven naar openheid met respect voor ieders privacy en gaan uit van erkende ongelijkheid. We zijn open, stellen onszelf kwetsbaar op en leren elkaar daardoor écht kennen.

Solidair

Op kindcentrum Antares heeft iedereen oog voor elkaar. We gaan prettig met elkaar om en stemmen af met de ander als dat nodig is. In iedere laag van de organisatie kunnen we over onze eigen belangen heen stappen, als dat in het belang is van het kind of de organisatie. Sociale solidariteit staat hoog in het vaandel; we voelen ons deel van het collectief. We hebben aandacht voor gelijke kansen en mogelijkheden voor iedereen.

Lef

Op Kindcentrum Antares werkt en leert iedereen vanuit eigenheid. We durven onszelf te ontdekken en anders te zijn dan de rest. We omarmen, waarderen en respecteren diversiteit in alle lagen van de organisatie. Hierbij staan we dicht bij onszelf en weten waar mogelijkheden, kansen en grenzen liggen.

School en omgeving

Sociale cohesie legt de nadruk op gelijkwaardigheid en gedeelde waarden ongeacht ieders achtergrond. Het gaat om het leren samenleven met elkaar. Dat alle burgers deelnemen aan de maatschappij en bekend zijn met en betrokken bij uitingen van de Nederlandse cultuur in haar verscheidenheid (PO-Raad, 2021).

Een plek waar ieder kind het maximale uit zichzelf haalt: dát is Kindcentrum Antares in de Tilburgse wijk Wandelbos. Een toekomstgerichte school waar kinderen hun eigen krachten ontdekken, kansen worden gecreëerd en de basis wordt gelegd voor een succesvolle start voor de rest van hun leven. We hebben een grote diversiteit aan culturele achtergronden binnen onze school. De rol van het onderwijs beperkt zich niet tot het klaslokaal of de schoolpoort. Optimale ontwikkeling van het kind vraagt om samenwerking tussen school, ouders en andere partijen.



Kanjerschool

Kindcentrum Antares is een “Kanjerschool”. Wij bevorderen het onderling vertrouwen in de groep. Vertrouwen is de basis voor het creëren van rust in de klas, het stimuleren van sociale veiligheid en een prettig schoolklimaat. We dragen dan ook het volgende uit naar onze leerlingen;

‘Wat je meemaakt is interessant, vervelend of naar, maar hoe je ermee omgaat is belangrijker, dat vormt je. Reageer daarom niet met haat, wraak, onverschilligheid of cynisme op problemen die zich voordoen in jouw leven. Doe je best om er iets moois van te maken. Zoek oplossingen waarmee je elkaar en de situatie recht doet. Oplossingen die in de toekomst houdbaar zijn.’

Kernwoorden van de Kanjertraining zijn:

vertrouwen, rust, wederzijds respect, sociale redzaamheid, ouderbetrokkenheid, burgerschap, gezond gedrag en duurzaamheid.



Doelen en inhoud

Kerdoelen die direct of indirect over burgerschap gaan, zijn in het basisonderwijs ondergebracht bij het leergebied “Oriëntatie op jezelf en de wereld”. In dit leergebied oriënteren leerlingen zich op zichzelf, op hoe mensen met elkaar omgaan, hoe ze problemen oplossen en hoe ze zin en betekenis geven aan hun bestaan (PO-Raad, 2021).

Kerdoelen oriëntatie op jezelf en de wereld (burgerschap)

Burgerschap heeft geen eigen kerndoelen. Voor de praktijk zijn de kerndoelen po en vo van 2006 leidend die een verwantschap hebben met de aspecten van burgerschap. In maart 2024 zijn de kerndoelen geactualiseerd door de kerndoelenteams voor alle leergebieden binnen de basisvaardigheden na het formuleren van de visie op de leergebieden, waarbij ook conceptkerndoelen voor burgerschap en digitale geletterdheid zijn geformuleerd. De conceptkerndoelen zijn terug te lezen in het kerndoelenboekje burgerschap en digitale geletterdheid [DEF kerndoelenboekje BU DG.pdf \(svdcdn.com\)](#). Na de zomer van 2024 wordt onderzocht wat er in de onderwijspraktijk nodig is voor de invoering van de nieuwe kerndoelen door gesprekken met het onderwijsveld en diverse experts. Aan het begin van schooljaar 2024-2025 start de beproevingsfase hiervoor. Na de ontvangen feedback worden de conceptkerndoelen aangescherpt en worden de kerndoelen, die samenhang hebben met de kerndoelen van de zeven andere leergebieden, definitief geboden aan het Ministerie van OCW. Vervolgens start het ministerie het wetgevingstraject en politieke besluitvorming op dit gebied.

Tot die tijd gebruiken de scholen onderstaande kerndoelen van oriëntatie op jezelf en de wereld Mens en samenleving;

- **Kerdoel 36:** de leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van burger.
- **Kerdoel 37:** De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.
- **Kerdoel 38:** De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Daarnaast kunnen diverse andere kerndoelen (3, 6, 7, 8, 34, 35, 39, 47, 53 en 56) in verband worden gebracht met aspecten van burgerschap.

Curriculum.nu heeft op basis van de kerndoelen 11 bouwstenen opgesteld die een goede basis vormen voor burgerschapsonderwijs ([191007-curriculum.nu-infographicsburgerschap_v08.](#))

Er is een selectie gemaakt van 7 bouwstenen uit de 11 bouwstenen die opgesteld zijn. Met de 7 bouwstenen wordt aangesloten bij de wettelijke burgerschapsopdracht en ze bevatten de kern van burgerschap (SLO, 2021).

De zeven geselecteerde bouwstenen zijn verdeeld in:

- een kern democratie (bouwsteen 1-3)
- een kern diversiteit (bouwsteen 4-6)
- een bouwsteen digitaal samenleven (bouwsteen 7)

In afbeelding 1 lees je hoe deze bouwstenen inhoudelijk zijn opgebouwd en hoe ze met elkaar samenhangen.

Kern democratie (bouwstenen 1-3)

Het leren over de democratische rechtsstaat is uitgewerkt in drie bouwstenen.

- Bouwsteen 1: Vrijheid en gelijkheid
- Bouwsteen 2: Macht en inspraak
- Bouwsteen 3: Democratische cultuur

Deze bouwstenen belichten elk een ander aspect van de democratie, maar moeten nadrukkelijk in samenhang worden gezien. Bouwstenen 1 en 2 hebben daarbij een sterke kenniscomponent. De derde bouwsteen biedt vooral ruimte voor het toepassen van burgerschapsvaardigheden. Het gaat hierbij dan ook niet slechts om 'leren over', maar ook leren door te ervaren, te ondergaan en toe te passen.

Kern diversiteit (bouwstenen 4-6)

De kern diversiteit kent ook drie bouwstenen.

- Bouwsteen 4: identiteit
- Bouwsteen 5: Diversiteit
- Bouwsteen 6: Solidariteit

Bouwsteen 4 gaat uit van de vrijheid van ieder individu en van elke groep om een eigen identiteit te hebben en/of te ontwikkelen. Het leren over diversiteit of pluriformiteit is uitgewerkt in de bouwsteen 5. Deze twee bouwstenen zetten de feitelijke kennis 'klaar', en bieden mogelijkheden om daarop te reflecteren (wat betekent dat voor mij?). De derde bouwsteen, over 'Solidariteit' gaat om mogelijkheden voor het toepassen van burgerschapsvaardigheden en roept dus op om te handelen. Voor deze drie bouwstenen, meer in het bijzonder voor 4 en 5, geldt dat zij samenhangen.

**Digitaal Samenleven (bouwsteen 7)**

Het gaat bij deze bouwsteen over de invloed van de digitalisering op burgerschap en over het bespreken van maatschappelijke kwesties rond burgerschap in de digitale (online) wereld. Denk aan aspecten zoals; rechten, regels en verantwoordelijkheden in de digitale (online) wereld.

Afbeelding 1 Fragment uit Handreiking burgerschap funderend onderwijs. Doelgericht en samenhangend werken aan burgerschap (SLO, 2021, p. 13).

Bouwsteen 1: Vrijheid en Gelijkheid over de fundamentele rechten en vrijheden van de mens zoals vastgelegd in nationale en internationale wetten en verdragen (mensenrechten, kinderrechten, vrijheidsrechten).

Bouwsteen 2: Macht en inspraak over de inrichting van ons staatsbestel en de instituties, procedures en mechanismen die macht reguleren en inspraak mogelijk maken.

Bouwsteen 3: Democratische cultuur over omgangsvormen die door democratie worden bevorderd en die haar ook mogelijk maken: vreedzaamheid, verdraagzaamheid, de bereidheid de ander te (h)erkennen als gelijkwaardige en op gelijke voet met hem, haar of hen te communiceren.

Bouwsteen 4: Identiteit over manieren waarop individuen en groepen zich (willen, kunnen) definiëren en in de publieke ruimte manifesteren.

Bouwsteen 5: Diversiteit over manieren om ervoor te zorgen dat ieder individu en elke groep gelijkwaardig kan deelnemen aan de samenleving.

Bouwsteen 6: Solidariteit over solidariteit en rechtvaardigheid en manieren om vorm te geven aan onze morele betrokkenheid op anderen.

Bouwsteen 7: Digitaal samenleven over de invloed van de digitalisering op burgerschap en over het bespreken van maatschappelijke kwesties rond burgerschap in de digitale (online) wereld.

Deze bouwstenen zijn nader uitgewerkt in zeven bouwstenen voor de handreiking burgerschap funderend onderwijs (SLO, 2021). [Handreiking burgerschap, inhoudskaarten, bouwstenen en burgerkaartenspel - SLO](#)

Doelen Kanjertraining

"De Kanjertraining heeft tot doel sociale problemen zoals pesten, conflicten, uitsluiting en sociaal teruggetrokken gedrag te voorkomen of te verminderen en het welbevinden te vergroten bij kinderen en jongeren. Om deze doelen te bereiken wordt in de training gewerkt aan vier voorwaardelijke doelen:

1. Kennis: kinderen hebben kennis en inzicht in gedrag en de gevolgen hiervan voor de ander.
2. Vaardigheden: kinderen hebben meer sociale vaardigheden en minder meeloopgedrag.
3. Motivatie: kinderen zijn meer gemotiveerd om zich sociaal te gedragen.
4. Verantwoordelijkheidsbesef: kinderen zijn zich bewust dat je kunt kiezen hoe je je gedraagt en ervaren hierin meer zelfvertrouwen. In het onderwijs heeft bovenstaande tot doel een veilige sfeer in de klas en op school te creëren.

Kanjertraining biedt hiermee een dekkend aanbod van de kerndoelen voor burgerschap. Daarnaast zijn een aantal specifieke doelen toegevoegd ter versterking van de burgerschapsvorming: bevorderen van kritische meningsvorming, bevorderen van respectvolle communicatie, bevorderen van respectvol samenwerken, verkennen van de eigen identiteit, leren kritisch te reflecteren, discussie leren voeren, bevorderen van het behartigen van belangen, het leren hanteren van conflicten, het stimuleren van besluitvorming, verbetering van de leefbaarheid en betrokken zijn bij de buitenwereld.



Vormgeving binnen Kindcentrum Antares

Burgerschap maakt structureel onderdeel uit van de cultuur van kindcentrum Antares. Alleen wanneer actief wordt geoefend en voorbeeldgedrag zichtbaar is, worden burgerschapsvaardigheden geïnternaliseerd en neemt het leereffect toe (PO-Raad, 2021).

Burgerschapsvorming maakt deel uit van onze schoolcultuur. Burgerschap is ingebed in onze visie en is terug te zien in ons dagelijks handelen, in de inrichting van onze omgeving en in de manier waarop we met elkaar omgaan. Als Kanjerschool dragen we onze visie rondom burgerschap uit in onze dagelijkse praktijk.

Daarnaast worden de kerndoelen ook specifiek aangeboden in een doorgaande lijn. Deze zijn verweven in de Kanjertraining die structureel deel uitmaakt van ons onderwijsprogramma. In onderstaande matrix staat weergegeven hoe de bouwstenen terugkomen in de thema's van Kanjer en in welk leerjaar dit aan bod komt in het programma.

Doelenmatrix

Bouwsteen	Thema	1-2	3	4	5	6	7	8
1 Vrijheid en gelijkheid	Autonomie				x		x	x
	(verbaal) ruimte geven	x			x	x		
	Jezelf voorstellen	x	x		x	x	x	
	Eerlijkheid		x	x			x	
	Gedachten	x	x	x	x	x	x	x
	Duidelijkheid		x	x				x
	Verbondenheid		x	x			x	x
	Rekening houden met elkaar		x	x		x	x	x
	Feedback geven en ontvangen	x	x	x	x	x	x	x
	Meningsverschillen en conflicten		x	x	x	x	x	x
	Grenzen aangeven	x	x	x	x	x	x	x
	Rust in de klas	x						
	Groepsdruk		x			x	x	x
	Groepsgevoel	x	x		x	x	x	x
	Samenwerken en samenspelen	x	x	x	x	x		x
	Respect		x	x	x		x	x
2 Macht en inspraak	Normen en waarden		x	x			x	x
	Feedback geven en ontvangen	x	x	x	x	x	x	x
	Meningsverschillen en conflicten		x	x	x	x	x	x
	Grenzen aangeven	x	x	x	x	x	x	x
	Emotieregulatie		x	x		x		x
	Duidelijkheid		x	x				x
	Status en zelfwaardering					x		x
	Groepsdruk		x			x	x	x
	Plagen en pesten	x	x	x	x	x		
	Respect		x	x	x		x	x
3 Democra- tische cultuur	Jezelf zijn	x	x	x	x	x	x	x
	Coping	x	x	x	x	x	x	x
	Zelfbeeld	x	x		x	x	x	x
	Zelfbeheersing	x					x	x
	Emotieregulatie		x	x		x		x
	Gevoelens	x	x	x	x	x	x	x
	Verbondenheid		x	x			x	x

	Belangstelling tonen	x	x	x	x	x	x	x
	Normen en waarden		x	x			x	x
	Status en zelfwaardering					x		x
	Groepsgevoel	x	x		x	x	x	x
4 Identiteit	Autonomie	x			x		x	x
	Jezelf zijn	x	x	x	x	x	x	x
	Gezond gedrag	x	x		x	x	x	x
	Uitdaging					x		x
	Jezelf voorstellen	x	x		x	x	x	
	Zelfbeeld	x	x		x	x	x	x
	Eerlijkheid		x	x			x	
	Gevoelens	x	x	x	x	x	x	x
	Status en zelfwaardering					x		x
5 Diversiteit	(verbaal) ruimte geven	x			x	x		
	Coping	x	x	x	x	x	x	x
	Gezond gedrag	x	x		x	x	x	x
	Zelfbeeld	x	x		x	x	x	x
	Gevoelens	x	x	x	x	x	x	x
	Gedachten	x	x	x	x	x	x	x
	Eenzaamheid		x		x	x		
	Somberheid			x	x	x		
	Meningsverschillen en conflicten		x	x	x	x	x	x
	Vriendschap	x	x	x	x	x	x	x
	Rust in de klas	x						
	Motor en benzinepomp	x	x		x	x	x	x
	Plagen en pesten	x	x	x	x	x	x	
6 Solidariteit	Belangstelling tonen	x	x	x	x	x	x	x
	Normen en waarden		x	x			x	x
	Rekening houden met elkaar		x	x		x	x	x
	Helpen	x				x		
	Vriendschap	x	x	x	x	x	x	x
	Eerlijkheid		x	x			x	
	Gedachten	x	x	x	x	x	x	x
	Duidelijkheid		x	x				x
	Verbondenheid		x	x			x	x
	Belangstelling tonen	x	x	x	x	x	x	x
	Normen en waarden		x	x			x	x
	Rekening houden met elkaar		x	x		x	x	x
	Helpen	x	x			x		
	Vriendschap	x	x	x	x	x	x	x
	Groepsdruk		x			x	x	x
	Groepsgevoel	x	x		x	x	x	x
	Samenwerken en samenspelen	x	x	x	x	x		x
	Plagen en pesten	x	x	x	x	x		
	Respect		x	x	x		x	x
7 Digitaal samenleven	Internet				x	x	x	x

Thema's

Burgerschap wordt ook vormgegeven in de thema's binnen de school waarin leerstof geïntegreerd wordt aangeboden en "van buiten naar binnen" extra aandacht krijgt.

Op Antares wordt gewerkt met thema's uit de methode Sil op school voor de kleutergroepen. In de groepen 3 t/m 8 wordt gewerkt met Blink Wereld waarin de integratie van leerstof centraal staat en waarin kinderen vanuit hun eigen interesse en talent kunnen leren. In deze thema's komt burgerschap aan bod vanuit het dagelijks leven. Met kennis over de wereld, geschiedenis, maatschappelijke vraagstukken en mediawijsheid. Het was de wens van het team om in de toekomst burgerschap hierin nog explicieter te maken en om burgerschapsthema's die extra aandacht vragen binnen onze school hierin op te nemen. Na onderzoek verricht te hebben, is het team gestart in schooljaar '23- '24 met Blink Wereld.

Sil op school

Sil op school is een geïntegreerd aanbod voor de groepen 1 en 2 waarin gewerkt wordt aan alle doelen voor taal, rekenen, motoriek en sociaal-emotionele ontwikkeling, met veel aandacht voor uitbreiding van de woordenschat (ook voor NT2). Daarnaast ook aan extra doelen zoals techniek. De activiteiten beslaan een groter geheel vanuit drama, verkeer, wereldoriëntatie, dans, wetenschap-techniek, biologie en beeldende vorming. In dit geïntegreerde aanbod zitten diverse burgerschapsthema's verweven.

Blink Wereld- geïntegreerd

In schooljaar '23-'24 is op Antares gestart met Blink Wereld- geïntegreerd. Dit betreft het aanbod voor groep 3 t/m 8. De kinderen krijgen via de lessen van Blink Wereld kennis en vaardigheden aangeboden. Ze worden gestimuleerd eigen opvattingen te ontwikkelen met een nieuwsgierige en open houding. Vanuit de basis van Blink Wereld kunnen we concreet invulling geven aan burgerschapsonderwijs. Gedurende de jaren zullen we naar eigen inzicht en passend bij de visie van de school ook gaandeweg eigen keuzes maken in hoe we Blink Wereld zullen inzetten binnen de school.

In Blink Wereld zijn de kerndoelen van Oriëntatie op jezelf 40 tot en met 53 als volgt ondergebracht;

Kerndoel	Komt in Blink Wereld aan bod in
Kerndoel 40 t/m 46 Natuur en Techniek	Zie kerndoelenoverzicht in Blink Studio
Kerndoel 47 t/m 50 Ruimte	Zie kerndoelenoverzicht in Blink Studio
Kerndoel 51 t/m 53 Tijd	Zie kerndoelenoverzicht in Blink Studio

Kerndoelen die direct of indirect over burgerschap gaan zijn ondergebracht in de kerndoelen Mens en samenleving: 34 tot en met 39.

Kerndoelen 36, 37 en 38 gaan over kennis van de democratie en rechtstaat zelf, alsmede de grondrechten en komen als volgt aan bod in Blink Wereld:

Kerndoel	Komt in Blink Wereld - geïntegreerd aan bod in
Kerndoel 36 De leerlingen leren hoofdzaken van de Nederlandse en Europese staatsinrichting en de rol van de burger.	- 78A Stem op mijn partij, hele thema: verkiezingen en ervaren hoe politiek werkt - Les 2: hoe de EU werkt & Les 4: over actie voeren, politiek en totstandkoming wetten - 78B Fantastische families - Les 1: ontstaan grondwet 1848 - 78B Oorlog en vrede - Les 3: hoe Hitler steeds meer democratische rechten afpakte & Les 4: belang van de EU
Kerndoel 37 De leerlingen leren zich te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.	Dat is geen paragraaf aan lesstof die je kunt aanbieden, maar vooral houding en gedrag. Maar lesstof met een bepaalde inhoud kan wel een basis vormen om respect en waarden

	en normen regelmatig aan bod te laten komen. Vanuit het nieuwe wetsvoorstel wordt hier bedoeld op de algemeen aanvaarde basiswaarden: vrijheid, gelijkwaardigheid en solidariteit. Aandacht hiervoor zie je bijvoorbeeld terug in de volgende filmlessen: - 78A Altijd onderweg -filmles over vluchtelingenvraagstuk: Hallo, Salaam Korte documentaire over twee Nederlandse jongens die naar Lesbos gaan om te helpen in een vluchtelingenkamp. Over hoe het is om op de vlucht te slaan en ergens anders een bestaan op te bouwen. - 56B Wereldse kinderen - filmles over integratie: Het haar van Ahmad Documentaire over een Syrische vluchteling die iets terug wil doen voor Nederland. - 78B Machtige media - filmles over 5-delige webserie Nettiquote waarin leerlingen aan de slag gaan met de ongeschreven regels van social media en de ware betekenis van likes, tags en comments.
Kerdoel 38 De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.	- 56A Ik hou van Holland – Intro en les 1: de multiculturele samenleving: iedereen is gelijkwaardig - 56A Het wereldrestaurant - Intro en les 3: manieren van eten in verschillende culturen; verschillende geloven; godsdienstige feesten; hindoeïsme - 56B Wereldse kinderen - Les 2: Kijken naar kinderen uit allerlei culturen en die vergelijken met de eigen cultuur; iedereen is anders. - 78A Altijd onderweg – Intro: landen bestaan uit meerdere culturen & Les 3: immigratie leidt tot multiculturele samenleving - 78A Stem op mijn partij - Hele thema: de kinderen leren met respect met elkaars mening om te gaan en ontdekken dat iedereen op zijn eigen manier denkt; Les 4 zoektocht naar uitbreiding van volksinvloed, ook buiten het Blink Wereld en burgerschap Burgerschap in Blink Wereld - geïntegreerd © Blink Wereld Pagina 4 parlement, met name de jaren '60. - 78B Fantastische families - hele thema: de invloed van familie op het leven, in verschillende culturen en in de natuur. - Extra Filmles: Jack bestelt een broertje Familiefilm over Jack en zijn twee moeders. Over familie(samenstellingen), identiteit, voortplanting. - Lesspecial Ontluikende liefde. Deze les over lichamelijke ontwikkeling en relaties en genderdiversiteit kan ingezet worden in de week van de lentekriebels (15 t/m 21 maart), rond Valentijnsdag (14 februari) of Paarse vrijdag (december). - Lesspecial Black lives matter. De afgelopen jaar waren er veel demonstraties voor Black Lives Matter. Maar welke geschiedenis ging daaraan vooraf? De kinderen bekijken het en

	onderzoeken de levens van Dorothy Counts, Mae Jemison en Tyler Mitchell. Welke reden zouden zij hebben om te gaan demonstreren?
--	---

Andere kerndoelen die gerelateerd worden aan burgerschap zijn kerndoel 34, 35 en 39. Deze komen ook aan bod in de lessen.

Buiten het leergebied Oriëntatie op jezelf en de wereld zijn er ook kerndoelen Nederlandse Taal die relevant zijn voor burgerschap. Het betreft de kerndoelen waar aandacht is voor discussie, informeren en mediawijsheid. Ook deze doelen komen regelmatig aan bod in de lessen.

Kriebels in je buik

Schoolbreed bieden we lessen relationele en lichamelijke vorming volgens de vastgestelde doelen tijdens de Week van de Lentekriebels. Een aantal weken vooraf zijn ouders op de hoogte gesteld en vindt er een voorlichting in de ouderkamer plaats.

De online lessen 'Kriebels in je buik' vormen samen een doorlopende leerlijn voor groep 1 t/m 8. Dit betekent dat de lessen per jaar aansluiten bij de lessen in de hogere groepen. Wij bieden dit schoolbreed aan. Het lespakket is opgebouwd aan de hand van vier thema's, waar op leeftijdsadequate manier invulling aan wordt gegeven:

- I. Lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld
- II. Voortplanting en gezinsvorming
- III. Sociale en emotionele ontwikkeling
- IV. Seksuele weerbaarheid

Relationele en lichamelijke vorming sluit aan bij kerndoelen 34, 37 en 38 voor het basisonderwijs. Vanaf eind 2012 is kerndoel 38 aangepast en maken seksualiteit en seksuele diversiteit expliciet onderdeel uit van het kerndoel. Scholen zijn verplicht om aandacht te besteden aan seksualiteit en seksuele diversiteit, wat goed te koppelen is aan de kerndoelen 34 en 37, op het terrein van mens en samenleving en natuur en techniek.

Kerndoel 34 De leerlingen leren zorg te dragen voor de lichamelijke en psychische gezondheid van henzelf en anderen.

Kerndoel 37 De leerlingen leren zichzelf te gedragen vanuit respect voor algemeen aanvaarde waarden en normen.

Kerndoel 38 De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen en ze leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

De Dag Vandaag

Op Antares maakt groep 5 t/m 8 tevens gebruik van de gratis digitale agenda, De Dag Vandaag. Leerlingen maken kennis met maatschappelijke thema's zoals mediawijsheid, vrijheid, democratie, duurzaamheid en kinderrechten d.m.v. actuele thema's. De digitale heeft daarnaast o.a. ook opdrachten, enquêtes, video's om te bekijken en te bespreken met leerlingen.

Monitoring en verantwoording

Kanvas/KIJK

Resultaten worden gemonitord met het digitale Kanjer Volg- en Adviesstelsel (KanVAS) voor groep 3 t/m 8. Dit stelsel bestaat onder andere uit een sociogram, een leerlingvragenlijst, een docentvragenlijst en een breed scala aan pedagogische adviezen. De leerlingvragenlijst is goedgekeurd door de COTAN en wordt eveneens gebruikt om de sociale opbrengsten aan de onderwijsinspectie te verantwoorden.

De resultaten van groep 1/2 worden gemonitord met het leerlingvolgsysteem KIJK. Hierin wordt de sociaal-emotionele ontwikkeling in beeld gebracht vanuit observaties door de leerkracht.

Als school monitoren we op deze manier de veiligheid, het schoolklimaat en de sociaal-emotionele ontwikkeling van de leerlingen. Dat gebeurt cyclisch:

- Op groepsniveau vindt drie keer per jaar een groepsbespreking plaats a.d.h.v. de resultaten. De specifieke ondersteuning die geboden wordt in de groep is opgenomen in het groepsplan/individueel plan.
- Schoolleiding heeft regelmatig groepsbezoeken en sluit aan bij de groepsbesprekingen om het pedagogisch klimaat en burgerschap op schoolniveau te monitoren.
- Op schoolniveau vindt twee keer per jaar een analyse plaats op schoolniveau en wordt besproken in het opbrengstengesprek met het schoolbestuur. De analyse en aanpak zijn opgenomen in de schoolanalyse.
- De school heeft een vertrouwenscontactpersoon en een coördinator sociale veiligheid. De vertrouwenscontactpersoon komt 2 keer per jaar langs de groepen om zichzelf voor te stellen en uit te leggen wat haar taak is. De coördinator sociale veiligheid monitort en borgt zaken rondom veiligheid binnen de school. Tijdens de startvergadering wordt het team meegenomen in zaken die gerelateerd zijn aan sociale veiligheid op school.
- De school heeft een intern begeleider die zich buigt over de leerlingenzorg binnen de school. Tijdens de groepsbespreking en tussendoor zijn regelmatig gesprekken met de leerkrachten voor de ondersteuning van de ondersteuningsleerlingen.
- Verder heeft de school een coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties. Zij legt contacten met de GGD en de ouderkamer, monitort en borgt het schoolbrede aanbod van relationele en lichamelijke vorming. Tevens coördineert zij de Kanjertraining.

IEP Hart en Handen

Sinds het schooljaar 2023-2024 wordt op Antares naast de KANVAS vragenlijsten ook de 'self assessment' instrument IEP Hart en handen ingevuld door de groepen 3 t/m 8. De leerling krijgt hiermee inzicht in de eigen profiel (IEP) op de onderdelen; sociaal-emotionele ontwikkeling, leeraanpak en creatief vermogen. De resultaten met het beeld van de leerling, gecombineerd met het beeld van de leerkracht en ouder(s)/verzorger(s) wordt weergegeven in een spindigram.

Jaarplan 2024-2025

In schooljaar '22-'23 is het document Burgerschap opgesteld. Daarbij is onderzocht in hoeverre het huidige aanbod kerndoel dekkend is. Vanuit Kanjertraining en het aanvullende aanbod zoals beschreven in het document worden alle kerndoelen aangeboden in alle groepen.

In deze planperiode heeft de school onderzocht welke aanvullingen nodig zijn in het aanbod, passend bij de populatie leerlingen van de school en wat ouders en team belangrijk en wenselijk vinden. Daarin staat de dialoog met ouders, leerlingen en elkaar centraal om het concept "Burgerschap" nog meer diepgang te geven.

Wat	Hoe	Wanneer	Wie
Het aanbod lichamelijke ontwikkeling & relaties is passend binnen burgerschap, voldoet aan de kerndoelen én is passend voor ouders.	Informeren team over wat besproken moet worden tijdens voorlichtingsavond met ouders + planning dit schooljaar. Nieuwe teamleden begeleiden in beleidsplan Planning ouderkamer. De coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties geeft voorlichting in de ouderkamer i.s.m. de GGD. Deze gaat over het aanbod Kriebels in je buik en Paarse Vrijdag.	Start schooljaar '24- '25	CSV, Kanjercoördinator Coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties MR OR
Aanbod doorgaande lijn Kanjertraining, Lichamelijke ontwikkeling & relaties Blink Wereld en Sil op school	Aanbod naast Kanjer actualiseren in de kwaliteitskaart doorgaande lijn aanbod en toetsing. Afspraken communiceren met team	Sept 2024	Intern begeleider/ Onderwijskundig leider en Coördinator Kanjercoördinator
Monitoren aanbod Blink Wereld	Aanbod van Blink Wereld- Geïntegreerd voor groep 3 t/m 8 Overzicht thema aanbod per leerjaar delen met het team (i.c.m. Blink Lezen)	Sept '24 t/m juni '25	Team Coördinator talentontwikkeling/ Onderwijskundig leider
Aanbod Burgerschap Blink Wereld	Activiteiten organiseren passend bij het thema van Blink Wereld	Sept. '24 t/m juni '25	Coördinator talentontwikkeling
Beleid Begaafdheid	Plan presenteren binnen coördinatorenoverleg Plan delen met team via memo	Oktober/ november 2024	Coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties Coördinator talentontwikkeling Onderwijskundig leider
Oriënteren Blink Wereld bij kleutergroepen	De kleutergroepen oriënteren zich op Blink Wereld met een proefthema	Gedurende het schooljaar	Coördinator Blink Wereld Teamleden kleuterbouw Onderwijskundig leider
Aanbod SV	Methode Kriebels in je buik wordt nagekeken, kunnen alle leerkrachten inloggen?	Januari/februari 2024	Coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties

Aanbod SV	- Informeren team Week van de Lentekriebels - Informeren ouders in ouderkamer	Februari 2025	Coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties
Aanbod SV	Week van de Lentekriebels, communiceren en bespreken met MR, OR en ouderkamer of alles bekend is. Ouders krijgen nogmaals een overzicht van wat aan bod komt in het programma "Kriebels in je buik".	Februari 2025	I.s.m. de GGD en Coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties
Aanbod SV	Collega's vragen naar wensen m.b.t. het aanbieden van lichamelijke ontwikkeling en homoseksualiteit Inventariseren welke collega's geven de lessen liever niet zelf en welke oplossingen kunnen wij daarvoor bedenken?	Gedurende meerdere momenten in schooljaar '24-'25 doch uiterlijk januari 2025	Coördinator lichamelijke ontwikkeling & relaties
Evaluatie Blink Wereld kleutergroepen	Met de kleutergroepen wordt het proefthema geëvalueerd en wordt gekeken of er een keuze gemaakt kan worden voor Blink Wereld bij de kleuters.	Na draaien van proefthema	Bouwcoördinator Onderbouw en team kleuterbouw Onderwijskundig leider Coördinator talentontwikkeling

SLO, (2021) *Handreiking burgerschap funderend onderwijs. Doelgericht en samenhangend werken aan burgerschap*. SLO: Amersfoort

SLO, (2021) *Bouwstenen Burgerschap. Zeven bouwstenen voor de handreiking burgerschap funderend onderwijs*. SLO: Amersfoort

PO-raad, (z.d.) *Burgerschap*. Geraadpleegd op 04-07-2024, van <https://www.poraad.nl/kind-onderwijs/leergebieden/burgerschap>